

Nr. 3–2005

esperanto-Nytt

Informasjon fra Norsk Esperanto-Forbund

Volim te **Mi amas vin** Я люблю тебя

Ik houd van je **Te quiero** Ich liebe dich

我愛你 M<F ʔMY ʔ++ T'estim

Σας αγαπώ Ti amo **Eg elskar deg**

Jag älskar dig 私は愛する Je t'aime

Miluji te Maite zaitut קתוא בהוא ינא

**Fremmedspråk i vinden
som aldri før** s. 2

Ég elska þig Te iubesc Rwy'n dy garu di
Es tevi milu Jeg elsker deg Ta gra agam ort

Engelsk offisielt språk i Danmark? s. 2

TV på esperanto s. 4

Finnes det esperanto-dialekter? s. 7

STORBRIANNIA:

– Fremmedspråk er upatriotisk

Britiske skolegutter nekter å lære seg fremmedspråk.

– Det er så vidt de gidder å tilegne seg et brukbart engelsk, sier sjefinspektøren for det britiske skoleverket David Bell ifølge NTB.

– Vi vet at flere jenter enn gutter tar moderne språk som valgfag, og at skoler i økonomisk utarmede strøk ikke tilbyr like mye undervisning i slike språk som skoler i rike områder. Men vi vet ikke hvorfor, fortsatte David Bell.

Han tror forklaringen kan være at guttene har dårligere selvbilde enn jentene og mindre tillit til at de kan tilegne seg fremmedspråk, noe britene alltid har vansker med. Samtidig kan språkferdigheter framstå som upatriotisk og «feminint», mener sjefinspektøren.

Det britiske kringkastingsselskapet BBC melder at The National Centre for Languages (CILT) er bekymret over nedgangen i språkopplæringen, særlig etter at regjeringen i landet fjernet fremmedspråk fra læreplanen til eldre elever i 2004: For et år siden var fremmedspråkopplæring obligatorisk for 14-åringene og oppover på en tredjedel av skolene. I dag har dette gått ned til en fjerdedel av skolene.

CILT skriver i en rapport at verdien som språkkunnskaper har for arbeid og karriere, ikke alltid er like selvinnløsende, og at lærerne ofte må presisere dette eksplisitt.

Engelsk offisielt språk i Danmark?

Det danske partiet Det Radikale Venstre foreslår å gjøre engelsk til offisielt språk i Danmark, sammen med dansk.

Venstre og Dansk Folkeparti avviser forslaget, skriver *Politiken*.

Lederen i Det Radikale Venstre, Marianne Jelved, støtter ideen, som stammer fra Radikal Ungdom. Partiet foreslår at alle skal ha rett til å henvende seg til danske myndigheter på engelsk, og få svar på engelsk.

– Det er en logisk og effektiv måte å håndtere globaliseringen på, sier hun til *Politiken*. – Vår visjon er at mange talenter kommer til Danmark, blir noen år, og reiser igjen. De skal ikke være avhengige av å kunne dansk.

Undervisningsministeren i Danmark,

Bertel Haarder (Venstre), avviser forslaget: – Vi skal kunne bruke engelsk på universiteter og andre steder hvor det er nødvendig for å tiltrekke studenter og forskere. Men det er ikke noe påtrengende behov for å innføre engelsk på sosialkontorene.

Heller ikke Dansk Folkeparti støtter forslaget. Partileder Pia Kjærsgaard sier at de ikke vil være sjåvinistiske med dansk språk, men stadig flere danske ord erstattes allerede av engelske. – Det er et problem som også Dansk Sprognavn bekymrer seg over, sier hun til avisa.

Som kjent ble esperanto lansert på slutten av 1800-tallet i en verden hvor manglende kunnskaper i fremmedspråk skapte hindringer for internasjonalt samarbeid på grasrota, og av og til også var medvirkene til direkte konflikter. I dagens verden er opplæring i fremmedspråk gjenstand for offentlig debatt mange steder, og bruken av fremmedspråk er i støpeskjeen. *Esperanto-nytt* bringer noen rapporter fra utviklingen på dette feltet rundt om i verden.

USA:

Fremmedspråk mer populært

Ifølge en studie fra Modern Language Association i USA er det 1,4 millioner amerikanske college-studenter som for tiden studerer fremmedspråk. Dette er det høyeste tallet siden gruppen startet undersøkelsene sine i 1958.

Avisa *Piedmont Navigator* forteller at den forrige undersøkelsen ble gjennomført i 1998, og siden da har studenttallet på fremmedspråk steget med 17,9 %. Hele 8,9 % av college-studentene har fremmedspråk på timeplanen, den høyeste andelen siden 1972.

Studentene sier at språkstudier er mer enn bare verbøying og glosepugging. Det er et vindu inn til andre kulturer.

Noen språk har fått en prosentvis ganske markant økning i studenttallet: Siden 1998 har arabisk fått 92,5 % flere studenter (fra 5 505 til 10 596 studenter), og bibelhbraisk har steget med 59 % til 9 099 studenter. Etter 11. september 2001 har amerikanerne fått større forståelse

for hvor viktig det er å forstå hverandre på tvers av kulturer, sier avisen, og legger til at USA fremdeles ligger langt bak Europa når det gjelder fremmedspråkkunnskaper.

Studien forteller at selv om spansk, fransk og tysk ennå er de dominerende fremmedspråkene, har collegene utvidet studietilbudene sine, og underviser nå i 148 språk i kategorien «lite lærte språk». Her finner vi bl.a. swahili, ojobwe, tagalog og vietnamesisk.

Franskprofessor Larry Schehr ved University of Illinois at Urbana-Champaign kommenterer til avisa: – Det er en flott måte å utvikle og fostre global bevissthet på.

Lære esperanto?

Prøv dette kurset: <http://lernu.net>

Eller gå til <http://www.esperanto.no> og utforsk nettstedet.

TV på esperanto

TV-stasjonen Internacia Televido har byrja sendingane sine på Internett.

Programtilbodet er sett saman av dokumentarar, filmar og kurs-snuttar. Økonomien tillèt ikkje meir enn tre halvtimesprogram pr. dag (med reprisar etter éin og ein halv time).

TV-kanalen inviterer no til musikkonkurranse i ein programserie som skal gå i januar og februar 2006. I desse programma skal esperantomusikarar få presentera seg og musikken sin, og publikum skal få stemma på deltakarane.

Internacia Televido sender med teknologien Windows Media frå Microsoft. Dei som har Windows Media Player for Windows eller MacOS X, skal i utgangspunktet kunna sjå sendingane ved å gå til heimesida til TV-stasjonen: <http://internacia.tv>

Dette har likevel ikkje alltid fungert. Då kan det likevel vera mogeleg å sjå sendingane ved å opna URL-en

<mms://itv.interrogacaodigital.net/itv> direkte i den sjølvstendige Windows Media Player. Linux-brukarar kan bruka mediaspelaren Mplayer, som kan lastast ned frå denne adressa:

<http://www.mplayerhq.hu/homepage/design7/dload.html>

jea

Esperanto-Wikipedia

Esperanto-versjonen av det Internett-baserte leksikonet Wikipedia har passert 30 000 artiklar. Arikkel nr. 30 000 handla om Apollo-programmet (som til slutt sette Niel Armstrong på månen), og er skriven av Scott Starkey.

Wikipedia er eit dynamisk leksikon der folk på friviljug basis skriv artiklar om det som dei har peiling på.

Wikipedia finst på over 200 ulike språk, og då gjerne med ulike artiklar på dei ulike språka. Særleg små språk nyt godt av Wikipedia, ved at dei på denne

måten vert tekne i praktisk bruk og dermed klarer å hevda seg.

jea

WIKIPEDIA PÅ EIT KNIPPE SPRÅK:

Bokmål: <http://no.wikipedia.org>

Engelsk: <http://en.wikipedia.org/>

Esperanto: <http://eo.wikipedia.org>

Lombardisk: <http://lmo.wikipedia.org>

Maltesisk: <http://mt.wikipedia.org/>

Nordsamisk: <http://se.wikipedia.org>

Nynorsk: <http://nn.wikipedia.org>

SPRÅKØKONOM:

– Engelsk er dyrt

En økonomiprofessor ved Université de Genève hevder at engelskmennene koster resten av EU dyrt.

François Grin, som er spesialist på kostnader ved språk, har analysert EUs språkpolitikk. Studien viser at Storbritannia tjener mellom 17 og 18 milliarder euro årlig på sitt språklige herredømme innen EU. Dette tilsvarer mellom 134 og 142 milliarder kroner.

Inntektene i denne summen stammer fra boksalg og andre varer som er knyttet til engelsk språk, samt de 700 000 menneskene som årlig drar på språkreiser Storbritannia. Inkludert i regnestykket er også de økonomiske besparelsene som ligger i at briter flest ikke lærer noe fremmedspråk på skolen.

Vel å merke utgjør milliardene i regnestykket bare 75 % av alle språkrelaterte inntekter. De resterende 25 % regnes som uavhengige av det som omtales som britenes språklige hegemoni.

I et EU-perspektiv, sier Grin, betyr dette at hver eneste av de 280 millioner personene i EU som ikke er engelskspråklige, bidrar med 65 euro årlig (ca. 510 kr) til britisk økonomi.

Ikke overraskende betegner Grin dette som urettferdig.

jea

22 000 eksamenar

Dei siste fem åra har 22 000 ungararar teke eksamen i esperanto. Statistikken for 2005 er ikkje klar enno.

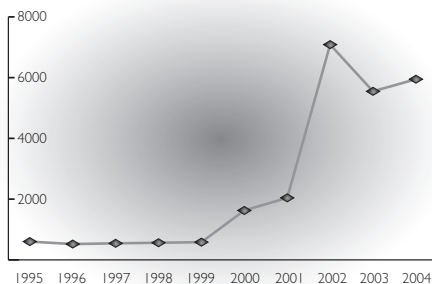
Bakgrunnen for denne store eksamensiveren er at det i 1998 kom nye reglar og lover for høgare utdanning i Ungarn. Studentar ved universitet og høgskular får ikkje vitnemålet sitt før dei har teke ein statleg godkjend eksamen i eitt eller anna språk.

I år 2000 vart også esperanto godkjent til slik bruk, og det som tidlegare hadde vore eit fag for dei få, vart no eit fag for dei mange.

Det ungarske esperantoforbundet finn det interessant at mange studentar vel esperanto utelukkande fordi det tek relativt kort tid å læra, og at dei dermed ikkje er å sjå i esperantosamhengar etter avlagd eksamen. I framtida er det venta færre esperantoeksamenar på universitetsnivå,

sidan ei ny lovendring nyleg har godkjent alle språkeksamenar på vidaregåande som grunnlag for å få vitnemål frå høgare utdanning. Dette kan på ei anna side føra til større interesse for esperanto i vidaregåande skule, kommenterer forbundet.

jea

Vekst i Norsk esperanto-ungdom

Norsk Esperanto-Forbund er ein liten organisasjon, og avdelinga med namnet Norsk esperanto-ungdom er endå mindre. Men dei siste få månadene har fem-seks nye ungdommar meldt seg inn.

– Kanskje ikkje så mykje å skryta av, seier Signe Christophersen, leiar i ungdomsavdelinga. – Men med tanke på at Esperanto-ungdommen ikkje har meir enn ca. 35 medlemmer, er dette tilsigget både hyggeleg og, ja, kanskje noko å skryta av likevel.

– Du ser ingen ulemper i ein slik kraftig medlemsvekst, då?

Christophersen humrar litt: – Nja, det måtte vel einast vera at det vert litt meir problematisk å bruka esperanto som hemeleg språk. Hehe.

Sekretær i Norsk Esperanto-Forbund, Douglas Draper, har notert seg denne nye tendensen til at særleg ungdommar den siste tida har meldt seg inn i forbundet.

– Dei har ofte funne fram til esperanto på Internett, og lært seg både grammatikk og glosar heilt på eiga hand, fortel han, og legg til: Før i tida ville sjølvlærte berre ha

studert grammatikken og lært seg nokre glosar. Då greidde dei knapt å spørja seg fram til jarnbanestasjonen med esperanto. Men med dagens teknologi med internett-baserte kurs, interaktive lydøvingar osb. lærer dei å snakka òg.

Draper nemner sjølvlærte ungdommar som finn vegen til esperantokontoret i Oslo, og som er fullt i stand til å konversera på esperanto, om enn noko nølande i starten.

– Det er ikkje ofte me ser slikt på andre språk, seier Draper, som opphavleg er engelskmann, men som har lært både norsk, fransk, tysk og islandsk på den meir strevsame måten.

*Signe Christophersen.
Foto: Jardar E. Abrahansen*

jea

Bekymret

På en faglig konferanse i Vilnius tidligere i år ble det konstateret at selv med 21 offisielle språk i EU blir enkelte språk diskriminert. Dette gjør Humphrey Tonkin bekymret for framtida til europeiske språk. Han er professor i humanistiske studier ved University of Hartford i USA, samt at han er tidligere leder i det internasjonale esperantoforbundet UEA.

Små språk

Publikasjonen Ethnologue reknar med ca. 6900 språk. Av desse vert 347 (eller ca. 5%) brukte av heile 94% av menneska. Dei resterande 95% av språka vert tala av berre 6% av oss.

498 språk er nesten utrydda allereie, og har berre ein handfull brukarar. Av desse språka finst 9 i Europa, m.a. pitesamisk og livisk. Statistikken er då justert for at somme språk var dobbelførte fordi dei finst i fleire land.

Finnes det esperanto-dialekter?

Nei, det finnes ikke ulike dialekter av esperanto. Selv om det ikke er noen som sitter sentralt og kontrollerer at språket holder seg samlet, så klarer likevel brukere over hele verden å samordne språket sitt, f.eks. når det dukker opp nye ord. Dette har sammenheng med at esperantobrukerne holder kontakt med hverandre gjennom tidsskrifter, Internett, treff og arrangementer, radio, musikk salg, bøker osv.

Men at folk snakker med aksent, det er en annen sak. Akkurat som en nordmann og en tysker vil snakke engelsk litt forskjellig, vil de også snakke esperanto litt forskjellig. For eksempel vil en nordmann gjerne få problemer med å skille mellom *s* og *z* (stemt *s*), akkurat som en japaner vil ha problemer med å skille mellom *r* og *l*. Mange nordmenn har også problemer med *ĝ* (lyden i engelsk *George*).

Dette blir av de fleste opplevd som bare sjarmerende, og det blir sjelden misforståelser av det. Med noen få unntak, selvfølgelig, slik det alltid vil være før man blir vant med aksenten til noen som snakker et fremmedspråk.

For eksempel var det noen japanere som forvirret meg ganske kraftig en gang, da de skulle fortelle at det var mange mennesker (*multaj homoj*)

DETTE ER ESPERANTO

- Esperanto er eit språk.
- Det er utforma for å vera lettlært.
- Det såg dagens lys i 1887.
- Det er registrert brukarar i over 100 land.
- Alle substantiv endar på *-o*.
Intereso tyder *interesse*.
- Alle adjektiv endar på *-a*.
Interesa tyder *interessant*.
- Alle verb endar på *-as* i notid, *-is* i fortid og *-os* i framtid.
- Trykket landar alltid på nest siste stavinga i ordet.
- *Mi amas vin* tyder *eg elsker deg*.

i byen denne dagen. De hadde ikke problemer med annet enn *l*-en, men jeg hørte det altså som «*mortaj homoj*», som betyr 'døde mennesker'.

Lurer du på noe?

Skriv til sporsmal@esperanto.no

Visste du at...

PAKKEPROGRAM

Komprimeringsprogrammet 7-Zip for Windows har grensesnitt på 59 språk, bl.a. norsk og esperanto. Programmet takler formatene 7z, zip, bzip2, gzip og tar, og kan lastes ned gratis fra denne adressen: <http://www.7-zip.org/>

GAMMELT NYTT

17. mai 1935 ble esperantoundervisning forbudt på skolene i Hitler-Tyskland. Begrunnelsen var at bruk av esperanto ville føre til en svekkelse av det tyske folks egenart. Heinrich Himmler tvang det tyske esperantoforbundet til å oppløse seg sommeren 1936. Etter krigen ble det stiftet nye esperantoforbund i øst og vest, og de ble endelig samlet til ett forbund igjen i 1991. I dag kommer Tyskland på tredje plass i verden når det gjelder antall medlemmer, tett etter Japan og Kina. Særlig er ungdoms-avdelingen godt kjent for sine mange festlige tilstelninger.

FRANSK PÅ ESPERANTO

Den franske avis *Le Monde Diplomatique* har en esperantospråklig netttutgave. I det siste nummeret vi så før vi gikk i trykken, finner vi bl.a. artikler

om FN-konferansen i Tunis om informasjonsteknologi og om Irans krav på å utvikle atomkraft.

Avisen kan leses på denne adressen: <http://eo.monedediplo.com/>

På skandinavisk foreligger den her: <http://www.lmd.no/>

Sei det på
esperanto

**La feka komputilo
paneis.**

Drit-datamaskina kræsja.

(Uttale: la FEka kãmpoTIlå paNEis)

DU KAN ABONNERE på *Esperanto-nytt* (3 utgivelser pr. år) ved å betale 30 kr. til *Esperanto-nytt*, postgironr. 7877 067 9590. Det er mulig å betale for flere år samtidig. *Informilo en la norvega lingvo. Aperadas per 3 numeroj jare ekde 1985.*

Redaksjon: Jardar Eggesbø Abrahamsen (ansv), tlf. 905 51 378; Douglas Draper. E-post: <enytt@esperanto.no>. **Utforming:** Judith P. Mortensen.

Trykk: Øien&Indergaard. ISSN 0802 0442.

Norsk Esperanto-Forbund, Olaf Schous vei 18, 0572 Oslo. www.esperanto.no